

Verslag uitzet glasaal en pootaal in 2014

DUPAN

Duurzame Palingsector Nederland

INHOUD

1. Inleiding

- 1.1 Achtergrond
- 1.2 Doel van het project

2. Activiteiten

- 2.1 Inleiding
- 2.2 Uitschrijven aanbestedingen en selecteren contractpartijen
- 2.3 Vaststellen uitzetgebieden
- 2.4 Bemonsteren van pootaal voor veterinaire onderzoek
- 2.5 Het uitzetten van glasaal en pootaal
- 2.6 Publiciteit rond het project
- 2.7 Afstemming met het Ministerie van EZ over uitvoering van het project

3. De resultaten

- 3.1 Selectie leveranciers
- 3.2 Aangekochte glasaal en pootaal
 - 3.2.1 De uitgezette hoeveelheid glasaal en pootaal
 - 3.2.2 Kwaliteit aangekochte glasaal en pootaal
- 3.3 De geselecteerde uitzetgebieden
 - 3.3.1 Friesland
 - 3.3.2 Veerse meer
 - 3.3.3 Grevelingen
 - 3.3.4 Markermeer
- 3.4 Het uitzetten van glasaal en pootaal
- 3.5 Publiciteit
- 3.6 Afstemming met het Ministerie van EZ

4. Conclusies en aanbevelingen

- 4.1 Inleiding
- 4.2 Europese aanbesteding en selectie van leveranciers
- 4.3 Prijsvorming glasaal voor aalherstelprojecten
- 4.4 Kwaliteitscontrole van de glasaal en pootaal
- 4.5 Uitzetprotocol
- 4.6 Keuze van de uitzetgebieden
- 4.7 Deelname van de VBC's (sportvisserij en waterschappen)
- 4.8 Externe controle bij de uitzet
- 4.9 Extra uittrek schieraal

4.10 Publiciteit en afstemming over publiciteit

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

In het kader van het EVF en het Nederlands Aalbeheerplan is in de periode 2010 – 2013 jaarlijks EU-subsidie verleend voor het uitzetten van jonge aal in Nederlandse binnenwateren. Net als in de voorgaande jaren heeft het Ministerie van EZ in 2014 een bedrag van €375.000 beschikbaar gesteld voor de uitzet van jonge aal (glasaal en pootaal) in het kader van het Nederlands Aalherstelplan (zie Bijlage 1 (Projectvoorstel) en Bijlage 2 (Beschikking 131218 DR). De activiteiten in 2014 zijn een voortzetting van het uitzetproject 2010-2013 en het project is daarom volgens dezelfde aanpak en met zo veel als mogelijk dezelfde organisaties en mensen uitgevoerd als in de voorgaande jaren.

Het project is in 2014 uitgevoerd onder de verantwoordelijkheid van Stichting DUPAN (Duurzame Palingsector Nederland), waarbij gebruik gemaakt is van de door PVIS en DUPAN opgedane ervaring in de voorgaande jaren. Verder is bij de uitvoering gebruik gemaakt van de expertise van de Combinatie van Beroepsvissers op het gebied van aankoop en uitzet van glasaal en pootaal. De uitzet zelf is uitgevoerd met behulp van beroepsvissers die hiervoor tijd, vaartuigen en materiaal beschikbaar stelden. Tevens is door vrijwilligers van diverse sportvisserij-organisaties assistentie verleend bij het uitzetten. De publiciteit rond de uitzet is verzorgd door DUPAN.

Dit rapport beschrijft de uitgevoerde werkzaamheden in 2014.

1.2 Doel van het project

Het doel van dit project was, net als in de voorgaande vier jaren: “De uitzet van glasaal en pootaal om zodoende de uittrek van schieraal te verhogen conform de doelstellingen uit de Europese Aalverordening (“Verordening (EG) 1100/2007 van de Raad van de Europese Unie van 18 september 2007 tot vaststelling van maatregelen voor herstel van het bestand van de Europese aal”) en de nationale implementatie daarvan via het “Nederlandse Aalbeheerplan.”

2 Activiteiten

2.1 Inleiding

Conform de op 13 december 2013 door het ministerie van Economische Zaken afgegeven beschikking zijn in 2014 de volgende activiteiten uitgevoerd:

1. openbare Europese aanbesteding middels een (mini)tender t.b.v. aankoop glasaal en onderhandse aanbesteding voor de levering van pootaal en het selecteren van contractpartijen;
2. selectie van uitzetgebied(en) en communicatie met lokale belanghebbenden, inclusief het vastleggen van afspraken voor zowel de lange als de korte termijn;
3. data verzameling over de uitzetgebieden en de uitgezette glas en pootaal;
4. bemonsteren van de aal voor veterinaire onderzoek en uitvoeren veterinaire tests;
5. uitzetten van de glasaal en pootaal;
6. publieksinformatie over het project;
7. afstemming met het Ministerie van EZ over de uitvoering van het project;
8. meten en wegen van de uitgezette glas- en pootaal;
9. rapportage met financiële verantwoording.

In de paragrafen hieronder worden de verschillende activiteiten beschreven. In hoofdstuk 3 worden de resultaten besproken en in hoofdstuk 4 de aanbevelingen.

2.2 Uitschrijven aanbestedingen en selecteren contractpartijen

Conform de voorwaarden van het Ministerie van EZ is van de beschikbare gestelde gelden van in totaal €375.000 een bedrag van €50.000 gereserveerd voor overhead (organisatie, kwaliteitscontrole, registratie en uitzet) en werd €325.000 gereserveerd voor de aankoop van glas- en pootaal.

Net als in de afgelopen jaren werd besloten om ook in 2014 zowel glasaal als pootaal aan te kopen.

De glasaal bleek bij de eerste tender veel goedkoper dan voorgaande jaren, waardoor er meer jonge aal uitgezet kon worden. Door de lager dan verwachte prijzen kon er meer jonge aal worden aangekocht. Uiteindelijk heeft dat geresulteerd in de aankoop van zowel meer glasaal als meer pootaal dan oorspronkelijk was gepland.

Glasaal

Evenals in voorgaande jaren is de glasaal aankoop Europees aanbesteed. De projectorganisatie zorgde voor tijdige publicatie en contacten met de website van *aanbestedingskalender.nl* en haar Europese equivalent *TED.europe.eu*. Bedrijven raadplegen zelf de websites, maar bedrijven werden ook actief benaderd om te tenderen. De beoordeling van de aangeleverde eigen verklaring van de bedrijven in verband met de tender en de kwaliteit van het geleverde bod bij de minitender werd uitgevoerd door een jurist, een medewerker van de Combinatie van Beroepsvisserij en de secretaris van DUPAN. De minitenders werden digitaal aangeleverd en direct na de sluitingstijd geopend. De bedrijven leverden hun bod veelal een paar minuten voor sluitingstijd aan.

Er is één keer aanvullende informatie verstrekt via de aanbestedingskalender.nl zodat alle partijen gelijk geïnformeerd bleven.

Pootaal

Voor de aankoop van pootaal is, op advies van de jurist overgegaan op een onderhandse aanbesteding. Dit versnelde de procedure aanzienlijk. Uiteindelijk is twee keer een onderhandse aanbesteding gedaan. DUPAN heeft 5 mogelijke pootaalleveranciers aangeschreven. Daarnaast benaderden een aantal kwekers, aangesloten bij DUPAN zich met belangstelling. Ook zij zijn voorzien van de benodigde informatie om mee te dingen.

2.3 Vaststellen uitzetgebieden

In de voorgaande jaren is zowel de pootaal als de glasaal afwisselend uitgezet in het Veerse Meer en de Friese Boezem (2010 en 2012) en de Veluwe Randmeren en de Zuidelijke Randmeren (2011 en 2013). In lijn met de in voorgaande jaren gemaakte afspraken met het Ministerie van EZ is in 2014 weer aal uitgezet in het Veerse Meer en in de Friese Boezem.

Bij de uitzet moet rekening gehouden worden met de aanbeveling om glasaal niet in hogere dichtheden uit te zetten dan 250 stuks per ha, terwijl voor pootaal de maximaal aanbevolen dichtheid ligt op 125 stuks per ha. Zodra de eerste tender-resultaten bekend waren werd het duidelijk dat er meer aal gekocht zou worden dan er in het Veerse Meer en de Friese Boezem uitgezet kon worden. De overeenkomst met het ministerie is dat de beschikbare middelen ingezet worden voor de uitzet van glas- en pootaal in 2014. Dat betekende dat er voor dit jaar aanvullende uitzetgebieden geselecteerd moesten worden. In het Nederlands Aalbeheerplan worden genoemd als criteria voor uitzetgebieden: (1) het voorkomen van verontreiniging en (2) vrije uittrek van schieraal.

Naast het Veerse Meer en de Friese Boezem voldoen volgens het Nederlands Aalbeheerplan de volgende gebieden aan die criteria: Grevelingen, Groningen, Lauwersmeer, Hollands Noorderkwartier, IJsselmeer & Markermeer en de Veluwe- & Zuidelijke Randmeren. Uiteindelijk is gekozen voor Grevelingenmeer en Markermeer als aanvullende uitzetgebieden (zie 3.3 resultaten).

2.4 Bemonsteren van de pootaal voor veterinaire onderzoek

Beide ladingen pootaal zijn onderworpen aan een veterinaire controle en er is voordat de pootaal werd geleverd een korte inspectie uitgevoerd op de palingkwekerij waar de pootaal werd gehouden. In Denemarken is voor de inspectie van de palingkwekerij dankbaar gebruik gemaakt van de diensten van de Deense overheid. De veterinaire testen zijn uitgevoerd door een EU gecertificeerde laboratoria in Lelystad en Copenhagen.

2.5 Het uitzetten van de glasaal en pootaal

Bij het uitzetten van de glasaal en pootaal is gebruik gemaakt van de diensten van de beroepsvisserij in de betreffende wateren. In Friesland is, vanwege het grote gebied en het hoge aantallen wateren waarin tegelijkertijd glasaal moest worden uitgezet, tevens de hulp ingeroepen van een beroepsvisser voor ondersteuning van de organisatie. Daarnaast zijn een aantal vrijwilligers van de sportvisserij ingezet voor ondersteuning bij het uitzetten op het Veerse Meer, de Grevelingen en de Friese Boezem.

2.6 Publiciteit rond het project

De publiciteit rondom het project zorgt voor draagvlak voor het project bij alle direct betrokkenen en stakeholders. Vanuit Stichting DUPAN wordt de publiciteit verzorgd. Daarbij wordt gebruik gemaakt van een communicatie-bureau. Hoofdactiviteiten voor de publiciteit zijn het opstellen van een communicatieprotocol, het organiseren van kick-off-events voor pers en stakeholders, het schrijven van persberichten en artikelen en het verzorgen van de persrelaties.

2.7 Afstemming met het Ministerie van EZ over uitvoering van het project

Over de keuze van de uitzetgebieden heeft overleg plaats gevonden met EZ. Daarnaast was er afstemming over de keuze voor pootaal in het najaar of aankoop van glasaal in voorjaar 2015. Dit laatste in verband met de onverwachte, lage prijs voor de glasaal en het niet kunnen leveren van de overeengekomen hoeveelheid. Met de NVWA is gecommuniceerd over de levering en de daarbij behorende papieren.

3 De resultaten

3.1 Selectie leveranciers

3.1.1 Glasaal:

Op het verzoek om een raamovereenkomst aan te gaan reageerden 6 potentiële leveranciers. Daarvan kwamen er 3 uit Frankrijk, één uit Engeland en 2 uit Nederland. Met 5 van hen is een Raamovereenkomst aangaan (Bijlage 3a, voorbeeld Raamovereenkomst).

In totaal; zijn twee minitenders uitgezet waarin in voor € 231.328 een totaal van 1.728 kg glasaal is uitgezet.

3.1.2 Pootaal

De eerste onderhandse aanbesteding leverde 3 bruikbare aanbiedingen op. Het aantrekkelijkste bod van 1.440 kg pootaal voor een prijs per pootaal van €0,20 per stuk werd aanvaard.

De tweede onderhandse aanbesteding (in verband met de beperkte levering van glasaal, zie 3.1.1) leverde twee aanbiedingen op, waarvan een bod van 1.160 kg pootaal voor een prijs per pootaal van €0,24 werd aanvaard.

3.2 Aangekochte glasaal en pootaal (kwantiteit en kwaliteit)

3.2.1 De uitgezette hoeveelheid glas- en pootaal

In 2014 is er in het kader van dit project in totaal 6,6 miljoen stuks jonge aal uitgezet met een totaal gewicht van 4.389 kilo; van deze hoeveelheid was 1.728 kilo glasaal (5,7 miljoen stuks) en 2.661 kilo pootaal (0,9 miljoen stuks).

Datum	Water	ha	kilogram	aantal	aantal/kg	#/ha
glasaal						
2-apr	Veerse Meer	2.100	187	609.484	3.267	290
2-apr	Grevelingen	11.000	737	2.406.410	3.267	219
7-apr	Friesland	10.240	805	2.682.104	3.333	262
GLASAAL		23.340	1.728	5.697.997	3.298	244
pootaal						
21-mei	Friesland	3.846	1.442	480.785	333	125
5-sep	Markermeer	70.000	1.219	421.888	346	6
POOTAAL		73.846	2.661	902.673	339	12
TOTAAL IN 2014		97.186	4.389	6.600.671		

Opmerkingen bij de tabel met het overzicht van de hoeveelheid uitgezette glas- en pootaal:

- In Veerse Meer en Grevelingen was zowel de organisatie als de uitvoering van het transport van de glasaal niet optimaal geregeld door de leverancier/vervoerder. De kwaliteit van de glasaal bleef net binnen de kwaliteitsnorm. 5% van de geleverde glasaal was bij levering niet levensvatbaar of dood. Echter, het gewicht van de geleverde glasaal oversteeg met 12% het op de afleveringsbonnen vermelde gewicht. De in de tabel vermelde getallen betreffen de geschatte hoeveelheden uitgezette, levensvatbare glasaal.
- In Friesland werd in totaal 829 kilo glasaal geleverd waarvan in totaal 24 kilo dood of niet meer levensvatbaar was (3% sterfte). Ook in Friesland oversteeg de werkelijke hoeveelheid geleverde glasaal de gefactureerde hoeveelheid glasaal (met 30%). De in de tabel vermelde getallen betreffen de geschatte hoeveelheden uitgezette, levensvatbare glasaal.

3. In Friesland is de glasaal uitgezet in het Tjeukemeer en het Sneekermeer, in totaal een wateroppervlakte van 3.846 ha. De glasaal is uitgezet in de (gehele) rest van de Friese Boezem, in totaal een oppervlakte van 10.240 ha.
4. Bij beide pootaalleveringen was de sterfte ver onder de 1%.

3.2.2 Kwaliteit aangekochte glasaal en pootaal

Essentieel voor een goed resultaat van een paling-uitzetproject is een goede kwaliteit van de uitzet-vis. De overleving in de natuur van glasaal en pootaal valt moeilijk te monitoren. Echter, met een check op levendigheid, ziektes, en lengtesamenstelling (pootaal) is getracht bij dit project in ieder geval een goede basis te creëren voor het inschatten van de kwaliteit van de vis tijdens de uitzet.

Glasaal

De in 2014 ingekochte glasaal was afkomstig uit Frankrijk en voorzien van een veterinaire verklaring en Europees Traces document. Over het algemeen was de kwaliteit van de glasaal goed. De stukstellingen leverden geen bijzondere of verdachte gegevens op: in alle gevallen werd geconstateerd dat het gemiddelde gewicht van de glasaal rond de 0,3 gram per stuk lag (3.000 stuks per kilo).

Pootaal

Alle pootaal, zowel die uit Nederland als uit Denemarken, werd aangeleverd in een tankwagen met water en beluchting. De pootaal was op het oog van een prima kwaliteit: gezond, goed doorvoed en levendig. Ook bij nauwkeurige beschouwing van de pootaal werden er weinig of geen dieren gevonden met rode koppen of vinnen. Ook de pootaal uit Denemarken, die tot wel 24 uur in de vrachtauto hadden doorgebracht, bleek zeer levendig bij de uitzet. De bakken zonder roosters aan de binnenkant en het lossen van de aal door de afvoerbuizen in plaats van de goten hebben bijgedragen aan de goede conditie van de pootaal. Verder zal de relatief hoge temperatuur van 20°C van zowel transport water, Markermeer water en buitenlucht hebben bijgedragen aan levendigheid van de aal. En omdat er tijdens de uitzet geen temperatuurverschillen overbrugd hoefden te worden, zal ook die (min of meer toevallige) omstandigheid positief aan succes van de uitzet hebben bijgedragen. De pootaal die uitgezet werd in Friesland bleek zeer nauwkeurig het beoogde gemiddelde gewicht van 3 gram per stuk te benaderen, ondanks dat de spreiding in de grootte van de vis redelijk groot was. De pootaal uit Denemarken was homogener van samenstelling en benaderde ook zeer nauwkeurig het beoogde gemiddelde gewicht van 3 gram per stuk.

Parasieten, virussen en infecties

Beide ladingen pootaal zijn onderworpen aan een veterinaire controle en er is voordat de pootaal werd geleverd een korte inspectie uitgevoerd op de palingkwekerij waar de pootaal werd gehouden. Op het Nederlandse bedrijf is de inspectie beperkt gebleven tot de observatie van de dieren en het systeem waar ze in werden gehouden. Op het Deense bedrijf is daarnaast een controle geweest op de sanitaire geschiedenis (het al dan niet aanwezig zijn van ziektes op het bedrijf) in de periode dat de te verkopen pootaal op het bedrijf aanwezig was. Bij beide

bedrijfsinspecties zijn geen bijzonderheden naar voren gekomen die van negatieve invloed op de kwaliteit van de pootaal konden zijn.

Bij de laboratoriumonderzoeken van de pootaal bleek de Nederlandse pootaal vrij van bacteriële en virologische besmettingen en parasieten. Wel was de pootaal zwak positief voor het herpesvirus voor paling. De conclusie van het rapport luidt: “De palingen waren gezond, op een detectie van een lichte herpesvirus na. Dit virus komt zeer algemeen voor in zowel wilde- als kweekpaling en is in lage hoeveelheden geen belemmering qua vis uitwisselen tussen wateren.”

Het onderzoek aan de Deense pootaal leverde op dat er op de kieuwen van de pootaal wel enige parasieten voorkwamen, maar dat de infectie licht was en het betrof twee algemeen voorkomende soorten. Op de huid en in de zwemblaas werd geen enkele parasiet aangetroffen. Verder werden in de pootaal geen ziekteverwekkende bacteriën of virussen aangetroffen.

De bevindingen van het bedrijfsbezoek in Denemarken en de resultaten van de veterinaire onderzoeken van de pootaal zijn te vinden in bijlages 6a, 6b en 6c.

3.3 De geselecteerde uitzetgebieden en uitzethoeveelheden per gebied

Voor aanvang van het project zijn de uitzetgebieden geselecteerd op basis van criteria (zie 2.3). In de loop van het project zijn, in samenspraak met ambtenaren van het ministerie van EZ, de Grevelingen en het Markermeer als extra uitzetgebieden toegevoegd.

Voor alle vier de geselecteerde gebieden is een ondertekende akkoordverklaring ontvangen, zie Bijlage 5.

3.3.1 Friesland

In dit meren- en grote kanalen gebied vindt de aal een leefgebied van 14.000 ha groot. Vrije uittrek van schieraal is mogelijk bij Harlingen en Lauwersoog. Een deel van de schieraal zal mogelijk via Stavoren en Lemmer uitgemalen worden, maar in 2011, 2012 en 2013 werden schieralen op deze locaties weggevangen en overgebracht naar de Waddenzee (projecten van DUPAN en CvB). Het gebied wordt beheerd door de 14 beroepsbinnenvissers in dat gebied en de VBC-Friesland. De vissers vissen hier op basis van een quotum voor de aal.

In 2014 is 71% van de Friese Boezem bezet met glasaal (ongeveer 10.000 ha wateroppervlak). In het Sneekermeer en het Tjeukemeer (ongeveer 4.000 ha, 29% van het oppervlak van de Friese Boezem) is pootaal uitgezet.

3.3.2 Veerse Meer

Dit zoutwatermeer van 1.800 ha wordt beheerd door de VBC-Veerse Meer. Er vissen twee beroepsvissers. Via het doorlaatmiddel in de Katse Geul kunnen de schieralen vrij uittrekken.

3.3.3 Grevelingen

De Grevelingen is het grootste zoutwatermeer van Europa met een totale wateroppervlakte van 11.000 ha. Vrije uittrek van schieraal is mogelijk via de Brouwerssluis die het gehele jaar

door open staat en daarmee de Grevelingen van een directe verbinding met de Noordzee voorziet.

3.3.4 Markermeer

Het Markermeer is 70.000 ha groot en is daarmee na het IJsselmeer het grootste zoetwatermeer van Nederland. Vroeger, net na de afsluiting van de Zuiderzee door de Afsluitdijk, was het Markermeer onderdeel van een van de beste palingwateren die Nederland ooit heeft gekend: het IJsselmeer van de jaren 50 tot 70. Tegenwoordig is het water veel schoner dan in die hoogtijdagen van de palingstand. Bovendien is het gebied veel minder toegankelijk geworden voor glasaal door de aanleg van de Houtribdijk die het Markermeer heeft afgesloten van het IJsselmeer. Schieraal kan nog wel het gebied uitkomen via de sluisen in de Houtribdijk en Afsluitdijk naar de Waddenzee en via het Noordzeekanaal naar de Noordzee.

3.4 Het uitzetten van glasaal en pootaal in de uitzetgebieden

De afspraak met de leverancier was dat zij verantwoordelijk zijn voor de glasaal tot levering aan de waterkant van de uitzetgebieden. Daarna nam het DUPAN-projectteam de verantwoordelijkheid over en werd de glasaal of pootaal uitgezet met de inzet van externe praktijkdeskundigen en de vrijwillige inzet van beroepsvissers en hun vaartuigen en, in sommige gevallen, vrijwilligers van sportvisserij. Hieronder de rapportage over de uitzet in 2014.

Uitzet glasaal en pootaal 2014

Door de eerder genoemde omstandigheden van een lager dan verwachte glasaalprijs, het daarna moeizame leveringsproces van de Franse glasaalleverancier en het uiteindelijk niet kunnen nakomen van de leveringsplicht van alle bestelde glasaal, was het op verschillende momenten in het project noodzakelijk om de geplande uitzetactiviteiten aan te passen. Zo is er uiteindelijk niet op 2 twee maar op vier dagen uitzet van vis geweest en heeft de laatste uitzet niet in het voorjaar, maar pas in het najaar plaatsgevonden.

De uiteindelijke programma's voor de uitzetdagen en de betrokkenen bij elke uitzetting, staan vermeld in de Bijlages 7a, 7b, 7c en 7d.

3.5 Publiciteit

Ook in 2014 wist DUPAN veel media aandacht te trekken voor de uitzet van de glasaal en de pootaal. Daartoe werden de pers en stakeholders uitgenodigd om de glasaal uitzettingen in Zeeland (2 april) en de pootaal uitzettingen in Friesland (21 mei) bij te wonen. Op beide dagen werd een kleinschalig evenement georganiseerd om de uitzettingen toe te kunnen lichten en het voor gasten mogelijk te maken dit van dichtbij mee te maken. Via persoonlijke perscontacten, persuitnodigingen en persberichten werd de pers geïnformeerd en geïnteresseerd. Dit heeft geresulteerd in zeer massale berichtgeving, waarbij op 2 april primetime aandacht was op Nederland 1 (NOS 20.00-uur Journaal) en SBS6 (Hart van Nederland 19.30 uur). Tevens was er aandacht in vrijwel alle landelijke dagbladen, en in de provincies Zeeland en Friesland (+Groningen) de regionale omroepen en printmedia.

3.6 Afstemming met het Ministerie van EZ over locaties van uitzet, controle, aanwending subsidie

De keuze voor de uitzetgebieden is in goed overleg gedaan. De criteria waren duidelijk en daarmee de keuze eenvoudig. Er is besloten om het aantal uitzetgebieden beperkt te houden. In 2014 was de prijs van de glasaal zodanig gedaald dat er het vijfvoudige (!) aan hoeveelheid glasaal gekocht kon worden, ten opzichte van voorgaande jaren. Door de veel grotere hoeveelheid glasaal die beschikbaar was moest er ook uitgezet worden in een veel groter gebied. Voor de Grevelingen en het Markermeer werd spoedig overeenstemming bereikt met de visrechthebbenden over de uitzet. Deze twee gebieden samen waren meer dan voldoende om alle aangekocht glas- en pootaal in uit te zetten (zie voor nadere toelichting paragraaf 2.3). De NVWA is geïnformeerd over de uitzet van de glasaal en pootaal. Bij de uitzet van glasaal in het Veerse meer is een medewerker van de NVWA aanwezig geweest bij het uitladen van de Franse vrachtauto. Ook de papieren bij de levering zijn door de NVWA beoordeeld.

4 Conclusies en Aanbevelingen

4.1 Inleiding

Het project is succesvol verlopen. In 2014 is er in totaal 1.728 kilo glasaal (ongeveer 5,7 miljoen stuks) en 2.661 kilo pootaal (ongeveer 0,9 miljoen stuks) van goede kwaliteit uitgezet. In de periode 2018 – 2034 kan dat, op basis van theoretische modellen een extra uittrek aan schieraal opleveren van 360 ton schieraal (37 gram per glasaal, 74 gram per pootaal). Dat kunnen 370.000 vrouwtjes zijn van 750 gram per stuk of 1,7 miljoen mannetjes van 165 gram per stuk.

Internationaal wordt uitzet van glasaal uit gebieden met een overschot naar gebieden in Europa met een geringe natuurlijke intrek steeds meer als een goede beheermaatregel gezien. Goed beheer van de aalstand in de uitzetgebieden blijft wel belangrijk. Basis daarvoor is een goede monitoring van de ontwikkeling van de uitgezette glas- en pootaal (zie par. 4.8).

4.2 Europese aanbesteding en selectie van leveranciers

De systematiek van Raamovereenkomsten en vervolgens het uitzetten van mini-tenders blijkt goed te werken. Het levert de nodige flexibiliteit op voor zowel de leverancier als het project. Het Europese traject vraagt echter wel extra inzet aan de voorkant van de procedure. De onderhandse aanbesteding voor de pootaal werkte prima vanwege de eenvoudige tenderprocedure. Er was sprake van een meervoudig onderhandse aanbestedingsprocedure onder drie potentiële leveranciers.

In 2014 heeft DUPAN gewerkt met twee externe beoordelaars van de offertes. In de afgelopen 5 jaar heeft het project het nodige vertrouwen gekregen van de handelspartijen. Het feit dat leveranciers uit verschillende landen - en ook niet aan SEG of DUPAN gelieerde leveranciers - een winnende tender wisten in te dienen heeft hier zeker aan bijgedragen.

4.3 Prijsvorming glasaal voor aalherstelprojecten en nakomen van afspraken

De gevoerde procedure middels raamovereenkomsten en mini-tenders heeft tot nu toe geresulteerd in goede (lage) prijzen voor de glasaal. Het project leverde lagere prijzen op dan er op dat moment in de rest van de markt werd betaald voor de glasaal.

In 2014 heeft de aanbieder van glasaal niet de gecontracteerde hoeveelheid kunnen leveren. Dat plaatste het project voor een aantal problemen die op creatieve manier opgelost werden. Het risico blijft altijd aanwezig dat door onverwacht lage vangsten de handelaar niet aan de verplichtingen kan voldoen. Het is immers niet gewenst om van de handelaar te eisen dat de aan te leveren glasaal aal in voorraad is. Als er al handelaren zijn die hier in mee gaan dan zou dat de prijzen sterk opdrijven. Ook is lange opslag van de glasaal niet aan te bevelen.

Aanbeveling:

Gedacht kan worden om in het vervolg in het contract een clause op te nemen over het niet nakomen van de leveringsovereenkomst in geval van onverwacht lage vangsten (in het verleden hadden handelaren hier ook vragen over).

4.4 Kwaliteitscontrole van de glasaal en pootaal

Het op het oog controleren van de glasaal is goed mogelijk. Dode exemplaren zijn wit en niet doorzichtig en bevinden zich vaak in het centrum van de perspexbak of bij de bodem van de transporttank. Beschadigde exemplaren hebben vaak een rood staartstuk (alleen in 2010 waargenomen) of rode plekken op kop of vinnen.

Aanbeveling:

Om de overleving van de glasaal in de eerste week na uitzet te monitoren is tijdelijke opslag van een bekende hoeveelheid glasaal (500 gram) in een fijnmazig net in het uitzetgebied een mogelijkheid (zie par. 3.5 van eindverslag 2012). De glasalen zullen in dat net weinig voedsel vinden, maar bij lage temperaturen in het voorjaar zal dat in een week tijd niet tot sterfte leiden. Beschadiging door vangst en transport zullen wel binnen een week tot sterfte of tot duidelijk ander zwemgedrag leiden.

Pootaal uit kwekerijen

Het veterinaire onderzoek op pootaal is uitgevoerd door het CVI in Lelystad en door DTU National Veterinary Institute in Copenhagen. De kwaliteit van de pootaal was zodanig dat alle jaren de uitzet in het wild verantwoord werd bevonden. Door de inschakeling van de lokale autoriteiten bij de controle van de Deense pootaal is ook een gedeelte van het Deense protocol voor de kwaliteitscontrole van de pootvis overgenomen.

Aanbeveling:

Veterinaire controle van pootaal blijft nodig als een basiscontrole op de kwaliteit van pootaal, zodat de kansen op een goede overleving van de pootaal geoptimaliseerd kunnen worden.

Gebruik Nederlandse glasaal

Op speciale locaties langs de Nederlandse kust worden grote hoeveelheden glasaal gevangen (in goede jaren) bij onderzoek. De combinatie van onderzoek en gebruik van de glasaal voor aalherstel heeft zich de afgelopen twee voorjaren bewezen als een bruikbare en relevante aalherstelmaatregel.

Aanbeveling:

Zeker indien de glasaalhoeveelheid die zich aandient bij de Nederlandse kust blijft toenemen, verdient het aanbeveling de regelgeving voor de glasaalvisserij te verruimen. Glasaal die zich voor de kusten ophoopt omdat het niet lukt in te trekken gaat voor aanwas van de aalpolulatie verloren. Onderzoek naar de beste locaties om deze glasaal op te vangen en deze ‘over de

dijk' naar het binnenwater te zetten zal een goede basis opleveren voor een jaarlijks 'glasaal-over-de-dijk'-programma. Daarmee kan een deel van het Nederlandse migratie-probleem worden gecompenseerd tot op het moment dat de natuurlijke intrek wordt hersteld door de aanbreng van migratievoorzieningen.

4.5 Uitzetprotocol

De uitzet heeft plaatsgevonden volgens het in de voorgaande jaren ontwikkelde protocol. In het protocol is voorzien in het uitzetten van glasaal in dichtheden van 250 individuen per hectare en pootaal in een dichtheid van 150 exemplaren per ha. In 2014 zijn de werkelijke uitzetdichtheden redelijk dicht bij de aanbevolen hoeveelheden uitgekomen. In een aantal gevallen is de uitzetdichtheid weliswaar iets boven de streefdichtheden uitgekomen (tot +16%), maar dit lijkt in principe geen nadelige gevolgen met zich mee te mogen brengen voor de uiteindelijke hoeveelheid schieraal die zich zal ontwikkelen: de maximale dichtheid is namelijk berekend voor een jaarlijkse uitzet, terwijl in Nederland tot nog toe de strategie wordt gevolgd dat per water niet vaker dan éénmaal per twee jaar paling wordt uitgezet.

4.6 Keuze van uitzetgebieden en communicatie daarover

Bij de keuze voor uitzetgebieden werden de volgende criteria gesteld. Deze wateren moeten voldoen aan de gestelde voorwaarden:

- a. Vrije uittrek van schieraal is mogelijk
- b. De wateren zijn voldoende schoon om gezonde schieraal te kunnen produceren
- c. Visrechthebbenden gaan akkoord met de uitzet onder voorwaarde dat "men er noch beter noch slechter van mag worden".

Hier werd transparant over gecommuniceerd met de sector en werd steeds ruim van tevoren gepoogd toestemming te krijgen van de visrechthebbende voor de uitzet.

Aanbeveling:

Ter voorkoming van veel vragen en ergernis bij vissers is het verstandig om over alle (ook later opkomende) criteria breed en uitgebreid te communiceren in de vakpers. Gezien de ervaring dit jaar in Groningen (en in vorige jaren ook in Noord-Holland) verdient het aanbeveling aandacht te besteden aan het beter uitdragen van nut en noodzaak van uitzet van glas- en pootaal voor aalherstel.

Uitzet in afgesloten gebieden mogelijk maken.

Indien het uit verdere studie blijkt dat het raadzaam is om de aanbevolen uitzetdichtheden te verlagen, ontstaat de mogelijkheid om meer gebieden van glasaal te voorzien (of met een lager budget en dezelfde gebieden te werken). De recente ervaringen met het overzetten van schieraal uit polders naar vrije uittrekgebieden openen ook de mogelijkheid om in de toekomst poldergebieden te gebruiken binnen aalherstelprojecten. Er zijn vissers die, afhankelijk van de betaling voor de geproduceerde schieraal, hun gebied willen inrichten voor schieraalproductie, dus zonder rode aalvisserij en met het overzetten van alle aanwezige schieralen.

Aanbeveling:

Het criterium dat glasaal alleen in gebieden met een vrije uittrek naar zee uitgezet kunnen worden nog eens kritisch bekijken. Mocht uitzet in afgesloten gebieden bijdragen aan aalherstel dan wordt aangeraden daar (internationaal/met Brussel) afspraken over te maken.

4.7 Deelname van de VBC's (met Sportvisserij en waterschappen)

Hoewel de aal een van de belangrijkste soorten is voor het beheer in de binnenwateren, hebben de VBC's bij het uitzetten van de glas- en pootaal in het verleden vrijwel geen rol gespeeld. Echter, in 2014 is er bij de uitzet in Friesland en Zeeland ondersteuning geweest van vrijwilligers van de regionale sportvisserijfederaties.

Aanbeveling:

Deelname van sportvisserij bij de uitzet van glas- en pootaal en ook bij het verdere beheer zou gestimuleerd moeten worden vanuit het project. Het project Paling Over De Dijk is een mogelijke ingang. Ook de waterschappen kunnen veel meer dan nu betrokken worden bij de uitzet en het beheer. Vroegtijdige communicatie met de regionale sportvisserij (alle uitzetgebieden) en het waterschap (geldt alleen voor Friesland, in mindere mate voor de staatswateren) over de uitzet en hun mogelijke rol, kan daarbij helpen. De mogelijke rol die sportvisserij zou kunnen spelen betreft de inzet van controleurs, de inzet jeugdige sportvisseren en zelfs de inzet bij monitoring van de aalstand middels hengelvangstregistratie.

4.8 Externe controle bij uitzet van glasaal en pootaal

De tijd tussen de aankomst van de glasaal en de uitzet mag niet te lang zijn (10 uur maximaal). Het is dus niet mogelijk voor DUPAN om aanwezig te zijn bij de uitzet op alle 14 uitzetlocaties. Wel waren er steekproefsgewijs DUPAN (project)medewerkers aanwezig. Ook werd de NVWA geïnformeerd over de uitzetdata en locaties.

De externe controle zou in dit geval nog verbeterd kunnen worden door inschakeling van meer vrijwilligers van sportvisserij die, zo wijst de praktijk uit, niet alleen als controleurs aanwezig zijn maar veelal ook enthousiast assisteren bij de uitzetwerkzaamheden.

Aanbeveling:

Wijze van controle (bij voorkeur met vrijwilligers vanuit de sportvisserij of van andere VBC leden) op de uitzet in een versnipperd gebied opnemen in het uitzetprotocol.

4.9 Extra uittrek aan schieraal

Monitoring van de uittrek vindt nog niet plaats in de uitzetgebieden. De uitzetgebieden worden niet meegenomen in de bepaling van de Nederlandse schieraalindex. In een deel van Friesland monitoren de beroepsvisserij zelf op eigen initiatief.

Aanbeveling:

Het verdient aanbeveling om de volgende punten op te nemen in de schieraalindex:

- Katse Geul aan het Veerse Meer
- Sluizen bij Harlingen en Ezumazijl in Friesland
- Roggebotsluizen aan het Veluwe Randmeer en bij de Hollandse Brug aan het Gooi en Eemmeer.

Aanbeveling:

Om vast te kunnen stellen wat het effect is van uitzet zou er geïnvesteerd moeten worden in het monitoren van de uitgezette glas- en pootaal.

4.10 Publiciteit en afstemming over publiciteit

Het uitzetten van glas en pootaal weet iedere keer toch weer publiciteit te genereren. Deze activiteit geeft de Nederlandse en de Europese overheid en de sector de mogelijkheid om zich op een positieve manier te profileren en het draagvlak te onderhouden voor haar beleid. Er was binnen het project geen budget voor PR. DUPAN heeft hier echter wel in geïnvesteerd.

Aanbeveling:

PR zou een vast onderdeel van het project moeten worden. Door de PR in eigen hand van de projectorganisatie te houden, kan efficiënt worden gewerkt en kan er voor relatief weinig geld veel resultaat worden behaald.